

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א	-	בראשית	-	(20x3)	-	60	נקודות
חלק ב	-	ישעיה	-	(16x1)	-	16	נקודות
חלק ג	-	ישעיה, יונה, ותהלים	-	(12x2)	-	24	נקודות
						100	סך הכול נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – בראשית (60 נקודות)ענו על שלוש מן השאלות 1-5 (לכל שאלה – 20 נקודות).

1. "רבי אלעזר הקפר אומר: הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם" (אבות פרק ד, משנה כא) במשנה זו מוזכרים כמה רגשות שליליים.
- א. עיינו ב**בראשית**, פרק ג'.
 (1) איזה רגש מן הרגשות שמוזכרים במשנה בא לידי ביטוי בפרק זה? בססו את תשובתכם על לשון הכתוב.
 (2) מה הייתה התוצאה בטווח הקצר, ומה הייתה התוצאה בטווח הארוך של הכניעה לרגש זה?
 (8 נקודות)
- ב. כתבו שת דוגמאות נוספות מחומש בראשית שבהן יש כניעה של אדם או קבוצת אנשים לאחד מן הרגשות המוזכרים במשנה (אין חובה ששתי הדוגמאות יהיו בנוגע לאותו הרגש).
 בכל אחת מן הדוגמאות – ציינו מהו הרגש, והסבירו כיצד הוא בא לידי ביטוי בסיפור.
 ציינו מאיזה פרק לקוחה כל אחת מן הדוגמאות שכתבתם.
 (8 נקודות)
- ג. "הרשעים - ברשות ליבם... אבל הצדיקים - ליבם ברשותם" (אסתר רבה, פרשה י', ג').
 על פי המדרש, הצדיק שולט ברגשות שלו ולא נכנע להם.
 ציינו דמות – איש או אישה – מחומש בראשית שראויה להגדרה "ליבו ברשותו", ותארו איך אחת מחיי הדמות שציינתם המעיד שהיא ראויה להגדרה זו. (4 נקודות)
2. "כל מי שיש בו שלוש מידות הללו, בידוע שהוא מזרעו של אברהם: רחמן וביישן וגומל חסדים" (מסכת כלה רבתי, פרק ט').
- א. עיינו בפרק י"ח.
 אברהם ושרה הם דמויות מופת שאפשר ללמוד מהן כיצד לגמול חסד.
 ציינו שני עקרונות שאפשר ללמוד מאברהם ושרה על הדרך שבה ראוי לגמול חסד. בססו את תשובתכם על הכתוב.
 (8 נקודות)
- ב. בפרק י"ט ובפרק כ"ד מתוארים מעשי חסד שעשו בני משפחת אברהם.
 (1) בנוגע ל**כל אחד** מן הפרקים – כתבו מי גומל החסד, ומהו החסד שעשה.
 (2) כתבו שת נקודות דמיון המשותפות לאופן שבו אברהם ושרה גמלו חסד ולאופן שבני משפחת אברהם גמלו חסד – בפרק י"ט ובפרק כ"ד. (נקודת דמיון אחת מכל פרק).
 (8 נקודות)
- ג. בתנ"ך מסופר על אנשים נוספים שעשו חסד שדרש מהם מאמץ מיוחד.
 בחרו בדמות אחת מן התנ"ך וכתבו מהו החסד שעשתה, ומהו המאמץ המיוחד שנדרש מדמות זו כדי לעשות חסד זה.
 (4 נקודות)

3. פרק כ"ב – עקדת יצחק

- א. עיינו בפסוקים א'–ב'.
- (1) רש"י (לפסוק ב'): "ולמה לא גילה לו מתחילה?".
 על פי רש"י, מה ה' לא גילה לאברהם בתחילת הציווי? בססו את שאלת רש"י על לשון הכתוב.
- (2) כתבו שתי תשובות שרש"י מביא על שאלתו.
 (8 נקודות)
- ב. "עֲתָה יִדְעֵתִי פִי יִרְא אֱלֹקִים אֲתָה" (פסוק י"ב).
- (1) על פי מה שלמדתם, מהי השאלה העולה מדברי מלאך ה' לאברהם?
 (2) על פי מה שלמדתם, כתבו שתי תשובות על השאלה שכתבתם בסעיף ב(1).
 (8 נקודות)
- ג. תנחומא י"ח: "ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם" – ומה דברים היו שם? שהיה ישמעאל אומר ליצחק: אני גדול ממך, שאני מלתי בן שלוש עשרה שנה וסבלתי את הצער, ואתה מלת בן שמונה ימים ולא ידעת בצער. ... אילו היית בן שלוש עשרה שנה לא היית מקבל הצער. אמר לו יצחק: ... אילו היה הקב"ה אומר לאבי שְׂחוּט את יצחק בנך, לא הייתי מעכב. מיד קפץ עליו הדבר, שנאמר: 'ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם'."
 (1) על פי המדרש, מה היו "הדברים" שבעקבותיהם ניסה ה' את אברהם?
 (2) על פי המדרש, איזו תכלית נוספת הייתה לציווי על העקדה מלבד העמדת אברהם בניסיון?
 (4 נקודות)

4. עקרות בחומש בראשית

- א. עיינו בפרק ל', פסוקים א'–ב'.
- על תשובתו של יעקב לרחל בפסוקים אלה אומר המדרש: "כך עונים את המעיקות [מי שבמצוקה]? חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה [נשבע אני שבניך ייאלצו בעתיד לעמוד בהכנעה לפני בנה]" (בראשית רבה, פרשה עא).
- (1) כיצד המדרש מתייחס לתשובת יעקב לרחל?
 (2) ציינו אירוע בספר בראשית שהתקיימו בו דברי חז"ל: "חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה".
 בססו את תשובתכם על הכתוב.
 (8 נקודות)
- ב. (1) על פי פרק ל', מה עשתה רחל, נוסף על פנייתה ליעקב, כדי להתמודד עם היותה עקרה?
 (2) ציינו שני זוגות נוספים בספר בראשית שהתמודדו עם עקרות, ותארו את דרך ההתמודדות של כל אחד מהם עם העקרות. בססו את תשובתכם על הכתוב.
 (8 נקודות)
- ג. רמב"ן (לפרק ל', פסוקים א'–ב'): "ועל דרך הפשט, אמרה רחל ליעקב שייתן לה בנים, ובאמת דעתה לומר שיתפלל עליה... וחשבה כי באהבתו אותה יתענה יעקב וילבש שק ואפר ויתפלל עד שיהיו לה בנים שלא תמות בצערה. ויחר אף יעקב - שאין תפילת הצדיקים בידם שתשמע ותענה... והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להיסמך על תפילת יעקב, שבה להתפלל על עצמה, אל שומע צעקה, וזהו 'וישמע אליה אלקים' (פסוק כ"ב)".
 (1) על פי רמב"ן, מה ביקשה רחל מיעקב, ומדוע כעס עליה יעקב בגלל בקשה זו?
 (2) הוכיחו באמצעות שני שמות של בנים של רחל או של שפחתה כי רחל הכירה במעורבות של ה' בהולדת הבנים.
 (4 נקודות)

5. השגחת ה'

א. "וַיִּשְׁלַחְהוּ מַעֲמֵק חֶבְרוֹן וַיָּבֵא שָׂכְמָה" (פרק ל"ז, פסוק י"ד).

רש"י (לפסוק י"ד): "מעמק חברון" - והלוא חברון בהר... אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון".

(1) מיהו הצדיק הקבור בחברון, ומהי העצה העמוקה המוזכרת בדברי רש"י?

(2) על פי רש"י, הסבירו את הקשר בין שליחתו של יוסף לשכם לבין העצה העמוקה של אותו צדיק.

(8 נקודות)

ב. עיינו בפרק מ', פסוק ט"ו ובפרק מ"ה.

בשני המקורות יוסף מספר את קורותיו.

(1) למי סיפר יוסף את קורותיו בכל אחד מן המקורות, ולשם מה סיפר זאת?

(2) ציינו שני הבדלים בין סיפור קורותיו של יוסף בפרק מ' ובין סיפור קורותיו בפרק מ"ה.

(8 נקודות)

ג. "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף... הִתְחַת אֱלֹקִים אֲנִי וְאַתֶּם חֹשְׁבֹתֶם עָלַי רָעָה אֱלֹקִים חֹשְׁבָה לְטֹבָה..." (פרק נ', פסוקים י"ט-כ').

הסבירו כיצד העיקרון של "הסיבתיות הכפולה" בא לידי ביטוי בדברי יוסף לאחים. (4 נקודות)

חלק ב – ישעיה (16 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 6-7 (16 נקודות).

6. ישעיה, פרק ב'

א. (1) עיינו בפסוקים ט'–כ"א.

מהו הנושא המרכזי בפסוקים אלה? בססו את תשובתכם על צירוף שחוזר בפסוקים ועל המילים המנחות

בפסוקים אלה.

(2) עיינו בפסוק כ"ב.

מה הנביא דורש בפסוק זה, ומהו הנימוק שלו לדרישה זו?

(6 נקודות)

ב. (1) עיינו בדברי הימים ב, פרק כ"ו, פסוקים ג'–ט"ו.

ציינו הישגים של עוזיהו בתחום המדיני-צבאי ובתחום הרוחני. כתבו שלושה הישגים סך הכול.

(2) עיינו בדברי הימים ב, פרק כ"ו, פסוקים ט"ז–י"ח.

על פי פסוקים אלה, מה היה חטאו של עוזיהו, ומה גרם לו לחטוא בחטא זה?

(3) צטטו מישעיה, פרק ב', פסוקים י"א–י"ז, תוכחה שיכולה להתאים להתנהגותו של עוזיהו.

(6 נקודות)

ג. עיינו בפסוק י"ב ובדברי אברבנאל שלפניכם.

אברבנאל (לפסוק י"ב): "לפי שהגאים הם על שני פנים, כי יש מהם שתוכם כברם והם הגאים בליבותם ומראים גאוותם

מבחוץ לעין כול, ועל אלה אמר 'כל גאה ורם', ויש מהם שהם גאים בליבם ומראים עצמם שפלים מבחוץ כמנהג

הפרושים הצבועים, ועל אלה אמר 'ועל כל נשא ושפלי, נשא מבפנים ושפל מבחוץ'."

(1) מהי השאלה שאברבנאל עונה עליה?

(2) הסבירו כיצד פירושו של אברבנאל עונה על השאלה שכתבתם בסעיף ג(1).

(4 נקודות)

7. ישעיה, פרק נ"ח

א. (1) על פי פסוקים ב'-ג', במה הנביא מאשים את העם?

(2) בפסוקים ב'-ג' מוזכרות מילים מן השורש ח-פ-ץ.

מהו הניגוד שהנביא מבטא באמצעות השימוש החוזר בשורש זה?

(6 נקודות)

ב. (1) עיינו בפסוקים י"ג-י"ד.

רד"ק (לפסוק י"ג): "זקראת לשבת עונג" - "מצוות עשה לענג את הגוף ביום השבת במאכלים ערבים וטובים, שמתוך שישנהו [שישנה אותן] משאר ימים לטוב, יזכור מעשה בראשית, ושהא-ל חידשו יש מאין, ושבת ביום השביעי".

על פי רד"ק, מהי המטרה של מצוות עונג שבת?

(2) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הקשר בין פסוקים י"ג-י"ד ובין שאר הפרק.

(6 נקודות)

ג. רד"ק (לפסוק י"ד): "והרכבתך על במותי ארץ" - ...והיא ארץ ישראל שהיא גבוהה מכל הארצות, כלומר אם תגלה

ממנה ישליטך עוד עליה בשכר שמירת שבת ושאר המצוות, וההבטחה הזאת לכל בני הגלות".

(1) על פי רד"ק, מהי ההבטחה של הנביא במילים "וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בְּמוֹתַי אֶרֶץ", וכיצד הבטחה זו קשורה לשמירת השבת

ושאר המצוות?

(2) עיינו בנחמיה, פרק י"ג, פסוקים י"ז-י"ט.

בפסוקים אלה נחמיה מוכיח את שבי ציון על חילול שבת.

הסבירו כיצד אפשר לבסס את פירוש רד"ק באמצעות דברי נחמיה.

(4 נקודות)

חלק ג – ישעיה, יונה ותהלים (24 נקודות)

שימו לב: שאלה 9 מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

ענו על שתיים מן השאלות 8-11 (לכל שאלה – 12 נקודות).

8. ישעיה, פרק נ"ד

בפסוקים א'-ח' הנביא מדמה את עם ישראל לאישה.

א. (1) עיינו בפסוק א' ובפסוק ד'.

כתבו שניים מן השינויים שיתרחשו בחייה של האישה, והסבירו מה שינויים אלה מסמלים.

(2) עיינו בפסוקים ב'-ג'.

מה הן הפעולות שהאישה מצווה לעשות, ומה הן מסמלות?

(6 נקודות)

ב. עיינו בפסוק ה'.

אברבנאל (לפסוק ה'): "כי גואלך' שהוא 'קדוש ישראל', 'אלוקי כל הארץ יקרא' בזמן ההוא, לפי שיהפוך אל העמים

שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', ולא יהיה אז בלבד [רק] אלוקי ישראל כי אם 'אלוקי כל הארץ'. ומפני זה לא ירים

איש מהאומות עוד את ידו ואת רגלו כנגדך כמו שעשו עד כה".

(1) מה הם הכינויים של ה' בפסוק זה שאליהם אברבנאל מתייחס, ומה אפשר ללמוד מהם?

(2) על פי אברבנאל, איזו ישועה תצמח לעם ישראל בעקבות התהליך המתואר בפירושו?

(6 נקודות)

שימו לב: שאלה זו מיועדת לתלמידים שלמדו את יחידת הבחירה "ביטחון והשתדלות".

9. ביטחון והשתדלות

א. עיינו בדברי הימים ב, פרק ל"ב, פסוקים א'-ח'.

חזקיהו עשה פעולות השתדלות לקראת העימות עם מלך אשור בתחומים האלה: ביצורים, מים וצבא.

צטטו מן הכתוב פעולה שעשה בכל אחד מן התחומים, והסבירו כל אחת מהן בלשונכם. (6 נקודות)

ב. (1) על פי מה שלמדתם, מדוע חיילי חזקיהו היו עלולים לחשוש מצבא אשור?

(2) עיינו בפסוקים ז'-ח'.

מה אמר חזקיהו לעם, ומה הייתה תגובת העם על דבריו?

(3) עיינו בישעיה, פרק כ"ב, פסוקים ט'-י"א ובפרק ל"א, פסוקים א'-ג'.

מהי הביקורת של הנביא המשותפת לשני המקורות?

(6 נקודות)

10. יונה

א. (1) עיינו בפרק א'.

על פי מה שלמדתם, כתבו אירוע אחד שבו הרחמנות של יונה באה לידי ביטוי.

(2) עיינו בפרקים א'-ב'.

על פי מה שלמדתם, כתבו שני אירועים שבהם מידת הרחמים של ה' באה לידי ביטוי.

(6 נקודות)

ב. (1) עיינו בפרק ד', פסוקים א'-ג'.

על פי מה שלמדתם, כתבו איזו מידה מי"ג המידות השמיט יונה בדבריו, ומדוע הוא השמיט מידה זו.

(2) עיינו בפרק ד', פסוקים י'-א.

הסבירו את הקל וחומר שבאמצעותו ה' מוכיח את יונה. בתשובתכם כתבו מהו ה"קל" ומהו "החומר".

(6 נקודות)

11. תהלים, מזמור ק"ז

א. עיינו בפסוקים ד'-ל"ב.

חז"ל למדו ממזמור זה ש"ארבעה צריכין להודות" (בבלי, ברכות נד ע"ב).

מי הם הארבעה? הביאו מן הפרק ציטוט המוכיח שכל אחד מהם צריך להודות. (6 נקודות)

ב. (1) על פי מה שלמדתם, הסבירו את הקשר בין הקשיים המתוארים בפסוקים ל"ג-מ"ב ובין חתימת המזמור שבפסוק מ"ג.

(2) על פי מה שלמדתם, הסבירו מדוע קבעה הרבנות הראשית שיש לומר את מזמור ק"ז ביום העצמאות.

(6 נקודות)

בהצלחה!